ԱՒԵՏԱԲԵՐ
ԵՒ
ՇՏԵՄԱՐԱՆ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

"ԱՀԱ ԵՄ ՁԵԶԻ ՄԵԾ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱՒԵՏԻՍ ԿՈՒՏԱՄ": ՂՈՒԿ․ Բ․ 10։

ՀԱՏՈՐ 10։ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7, 1857։ ԹԻՒ 73։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր Երկնաւոր Վարդապետին նախանձը ։ — Ես ի՞նչ կրնամ ընել ։ — Լաւագոյն ընտրութիւն ։ — Ազնիւ սկզբունք ։ — Առակ ։ — Յովսէփին Եղբարց հետ բաղդատութիւնը ։ — Քրիստոսի ամենազօրութիւնը ։ — Մայրերուն համար ․ Երանիկ գեղջկուհին ։ — Տղայոց համար ․ "Տէր Աստուած արև է" ։ — Կրօնական լուրեր ։ — Մահազդ ։ — Կենդանաբանութիւն ․ Ծովային լեզուն ։ — Քաղաքական լուրեր ։ — Ծանուցում ։

ՄԵՐ ԵՐԿՆԱՒՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՆԱԽԱՆՁԸ

Անոր մէկ օրինակը ունինք իր վրայ, երբոր ինքը կ'ըսէ թէ "իմ կերակուրս ան է՝ որ ես զիս խրկողին կամքը ընեմ, և անոր գործը կատարեմ": Աշակերտները խորհեցան թէ կերակուր ուտելու ատեն էր, ինչու որ մինչև կէս օր ոտքով ճամբորդութիւն ըրեր էին․ բայց Յիսուս "ճամբայէն յոգնած ըլլալով" հանգչելու համար Յակոբին աղբիւրին քովը նստեր էր, որ ատեն բան մը պատահեցաւ որ կարծես թէ Փրկիչին միտքէն կերակուրի վրայ բոլոր խորհուրդն ու փափաքը դուրս հանեց։ Անարգ սեպուած Սամարացւոց ցեղէն խեղճ ու կարելի է անշահ վարքով կին մը ջուրի համար հոն աղբիւրը եկաւ, ու Յիսուս անոր ուշադրութիւնը յաւիտենական կեանքի ջուրերուն դարձընելով շահեցաւ անոր ունկնդրութիւնը, ու ճամբայ մը բացաւ դէպ ի անոր սիրտը։ Վերջապէս կինիկը վազեց գնաց իր բարեկամները կանչելու որ աս զարմանալի օտարականը տեսնեն։ Ճիշդ աս միջոցին էր որ աշակերտները հասան իրենց առած աղքատիկ կերակուրովը, ու սկսան ստիպել զինքը որ ուտէ։ Ինչ նկատելու արժան պատասխան մը տուաւ․ "Ես կերակուր ունիմ ուտելու՝ որ դուք չէք գիտեր": Անոնք չէին գիտեր թէ անոր հոգին ինտոր առատ խնջոյք մը կ'ընէր խաւարած հոգիներուն փրկութիւնը դիտելով։ Յիսուս տեսաւ թէ կնկանը սրտին դպեր էր, թէ հետաքրքրութիւնը անոր միտքը արթընցուցեր էր ու թէպէտ և վախճանը յայտնի չէր, ու տակաւին յոյս տուող բացուած ծաղիկները կատարելապտուղ եղած չէին, սակայն Փրկչին սիրտը շատ հոգիներ փրկելու փափաքովը կ'եփէր, ու աղօթք կ'ընէր որ Աստուած աս նոր ու չլմնցած ջանքերուն վրայ իր երեսը փայլեցունէ։ Աանկ պարագաներու մէջ ինտո՞ր կրնար հանդարտ կերակուր ուտելու տալ ինքզինքը։ Ամէն մարդ գիտէ որ զօրաւոր զգացումը ախորժակը կը գոցէ․ սանկ ալ Փրկիչը չէր կրնար կենդանական կեանքին հացը ուտել, ինչու որ երկինքին աւելի աղէկ հացը ուրիշին տալուն զուարճութիւնը իր հոգին կը վայելէր։

Ուրիշ ատեն մը, իր աշակերտներուն միտքը ձգուեցաւ որ մարգարէութեան մէջ ըսուեր էր անոր համար թէ "Քու տանդ նախանձը զիս կերաւ": Արդարև անոր ունեցածը մոլեգնող նախանձ էր։ Իր սրտին վրայ եղած ան մեծ ծանրութիւնը աս խօսքերովը շատ ուժով յայտնեց, թէ "Մկրտութիւն մը ունիմ մկրտուելու․ և ինչպէս կը տագնապիմ մինչև որ կատարուի":

Անոր օրինակին մեզի նմանելու համար մասնաւորապէս ցուցուած կէտը՝ իր աշխատասէր ու անչափելի նախանձ ունեցող կեանքն է։ Մենք անոր պէս մեր մահովը աշխարհին մեղքը կրելու կանչուած չենք, հապա մարդոց դարձի գալուն ու փրկուելուն համար անոր պէս նախանձաւորութիւնով աշխատելու։ Աս նախանձաւոր աշխատութիւնը Քրիստոնէական կեանքին մէկ էական տարրն է։ Երբոր դարձի եկողը նոր կեանքի մը կ'արթըննայ, իր սրտին փափաքը աս կ'ըլլայ թէ Ես ասկէ ետև հոգիներուն փրկութեանը և Քրիստոսի համար բոլոր կրցածս պիտի ընեմ։ Թէ որ հարցընես անոր թէ Ինչու՞․ պատասխան կու տայ թէ "Քրիստոսի սէրը զիս կը ստիպէ․ ես իմ բոլոր կարողութիւններս տալու չեմ անոր, որ զիս սիրեց ու ինքզինքը ինծի համար տուաւ": Քրիստոնէական կեանքին պահպանութեանը համար Աստուծմէ տրուելու խոստացուած շնորհները անհուն նախանձաւորութեան ու աշխատութեան կը նային։ Խոստմունքները չգործողին համար չեն, հապա գործողին․ "Ամէն բանի կարող եմ", ըսաւ Պօղոս, "անով՝ որ զիս զօրացուց": Պատերազմելու համար սպառազինութիւն կայ, բայց ետ քաշուելու համար չկայ, "Տէրոջը սպասողներուն ոյժը պիտի նորոգուի․ և անոնք արծիւներու պէս թեւերով վեր պիտի ելլեն"․ բայց սանկ օրհնութիւններ պիտի չգան անոնց վրայ, որոնք Տէրոջը չեն սպասեր․ ու չեն աշխատիր վեր ելլելու առջևնին դրուած ասպարէզը վազել։

Քրիստոնեային ապահովութիւնը արթուն կենալով՝ աշխատելով ու պատերազմելով կ'ըլլայ, չէ թէ բնաւ քնանալով, կամ պատերազմէ փախչելով։ Թէ որ իրեն պարտաւորութեան տեղը կենայ, կրնայ Ամենազօրին ներկայութիւնն ու օգնութիւնը ունենալու ապահով ըլլալ, բայց ոչ՝ թէ որ ան տեղը չկայնի։ Մեր Տէրոջը "Ես ահա ամէն օր ձեզի հետ եմ", ըսած մարդիկը անոնք են, որոնք անոր վերջին պատուէրին կը հնազանդին, թէ "Գացէք բոլոր ազգերը աշակերտեցէք": Քրիստոս ըսա՞ւ թէ անոնց հետ պիտի ըլլայ, որոնք չեն ուզեր ազգերը աշակերտելու օգնել։ Խոստմունք ըրա՞ւ իր ներկայութիւնովը ուրախացունելու անոնք, որոնք չեն հոգ տանիր իր գործին՝ ոչ ալ իր ուզած բաներուն։ Արդարև չէ։

Սիրոյ ու աշխատութեան աս հոգին վրայով Քրիստոս իր օրինակը մեր առջևը կը դնէ իբրև մեզի կանոն։ Ո՜հ երանի՜ թէ աս օրուան մեր Տէրոջը բոլոր Եկեղեցին աս հոգին ունենար, իր զօրութիւնը ինտոր շուտով պիտի զգացուէր բոլոր Քրիստոնէական երկիրներուն ամէն քաղաքներուն ու գեղերուն մէջ։ Աւետարանը տկար կ'երևայ, չէ թէ ինքիրմէն, հապա անիկայ ցուցունողներուն տկարութեանը պատճառովը։ Անիկայ մեր աշխարհին փրկութեանը համար ամենակարող զօրութեան տարրը ըլլալուն համար, անոնց սրտերուն միայն նախանձը ու սէրը պէտք է։

Երանի՜ պիտի հաճին ամէն մէկ աս յօդուածը կարդացողները աս նիւթին վրայ իրենց անձնական պատասխանատուութեանը վրայ շատ խորունկ խորհիլ։ Երանի՜ Քրիստոսի սէրը քեզ կը ստիպէ՞։

ԵՍ Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՄ ԸՆԵԼ

Աստուած իր շնորհքովը զիս կանչեր ու ինծի ըսեր է, "Գնա՛ այգիս բանէ": Ես կը փափաքիմ հնազանդելու․ բայց, Ես ի՞նչ կրնամ ընել։

Կրնամ բուն իմ շնորհաց մէջ աճելու վրայ արթուն կենալ։

Կրնամ Աստուծոյ խօսքը սորվիլ, Անոր ստորոգելեացը վրայ խորհիլ, ու աղօթքով Անոր սուրբ անունը կանչել։

Կրնամ աշխատիլ իմ կեանքիս ու կենցաղավարութեանս մէջը Աւետարանին հոգիին օրինակը ցուցունել։

Աս բանը կրնամ ընել ինծի համար՝ որ ըլլամ, կենդանի "թուղթ մը, ճանչցուած ու կարդացուած ամէն մարդիկներէն":

Բայց կրնամ քիչ մը աւելի բան ալ ընել։ Կրնամ Եկեղեցիին քիչ մը ծառայութիւն ընել։ Կրնամ անոր աղօթքի, գործի ու հրապարակական երկրպագութեան ժողովներուն հաւատարմաբար գտնուիլ։

Կրնամ տրտմածներուն քաջալերական խօսք մը խօսիլ, ու պարտաւորութեան ճամբէն ծռողները ետ դարձունելու աշխատիլ։

Կրնամ ժամանակիս ու ստակիս պէտք եղած մասը հայրենիքս կամ ասդին անդին եղած եկեղեցիներուն օգնութեանը տալ։ Այո՛ բայց իմ ընել կրցածիս ամէնը աս չէ, կրնամ դուրսը եղողներուն համար բան մը ընել։

Կրնամ իմ բարեկամներս ու ճանչուորներս աղօթքի ու Կիրակի օրուան ժողովին հրաւիրել ու ինծի հետ տանիլ։

Կրնամ հոգիներնուն վրայ իրենց խօսք մը ըսել․ կրնամ կարօտութիւններնուն յարմար Տետրակ մը ձեռքերնին տալ։

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի մէջ բնակող Պարոնին մէկը չորս գործաւոր ունէր, որոնք տարեգլուխին օրը իր առջևը եկան շնորհաւորելու և անոր սովորութիւն ըրած տարեկան ընծաները առնելու։

"Իմ բարեկամներս", ըսաւ Պարոնը, "ձեր ընծաները, որոշեցէք թէ ասոնց որը կ'առնէք, 15 Ֆրանքը թէ աս Աստուածաշունչը":

"Ես կարդալ չեմ գիտեր", ըսաւ առաջինը, "ուստի 15 Ֆրանքը կ'առնեմ":

"Ես կրնամ կարդալ", ըսաւ երկրորդը, "բայց շատ ստիպող կարօտութիւն ունիմ": Ան ալ առաւ 15 Ֆրանքը։ Երրորդն ալ անոնց պէս ընտրեց։ Կարգը եկաւ չորրորդին, որ 13—14 տարեկան տղայ մըն էր։ Պարոնը անուշ երևոյթքով մը երեսն ի վեր նայելով ըսաւ, "Դուն ալ աս 15 Ֆրանքը կ'առնե՞ս, որն որ քու աշխատութիւնովդ որ ատեն որ ըլլայ կրնաս շահիլ, կամ գիրքը կ'ուզես":

"Որովհետև կ'ըսես թէ գիրքը աղէկ է, ես կ'առնեմ անիկայ, ու մօրս կը կարդամ", պատասխանեց տղան։ Առաւ Աստուածաշունչը, բացաւ ու թերթերուն մէջը 40 Ֆրանքնոց մեծ ոսկի մը գտաւ։

ԱԶՆԻՒ ՍԿԶԲՈՒՆՔ

Մէկը վար մի՛ զարներ քու խորհածիդ պէս չխորհելուն համար։ Թող ամէն մարդ իրեն համար խորհելու կատարեալ ու համարձակ ազատութիւնը վայելէ։ Թող ամէն մարդ գործածէ իր դատումը, ըստ որում ամէն մարդ իր անձին համար Աստուծոյ հաշիւ պիտի տայ։ Ինչ և իցէ տեսակ կամ աստիճան հալածանքի հոգի ունենալէն զգուշանքով ետ քաշուէ։ Թէ որ չես կրնար համոզիչ խօսքերով կամ փաստաբանելով մէկու մը ընդունել տալ ճշմարտութիւնը, [բնաւ ջանք մի՛ ըներ անիկայ ստիպմամբ ընելու։ Թէ որ սէրը չստիպեր որ գայ, անիկայ Աստուծոյ՝ ամէնուն Դատաւորին ձգէ։

ԱՌԱԿ

Խաչափառին (շաղաշօղ) մէկը ծովին մակընթացութիւնովը եզերքը ինկաւ, ու նորէն ծովը երթալու ջանք ընելով դէպ ի ջուրը իջնալու համար իր սովորութեանը պէս քովանց կը քալէր։ Ճամբան օձաձուկի մը հանդիպեցաւ՝ որ աս ալ նոյն վիճակին մէջն ինկած էր, բայց անիկայ շատ ուրիշ մարդոց պէս ճամբան գլուխը առջին տնկած կը քալէր։ "Ես չէյտեմ թէ, Պարոն", ըսաւ օձաձուկը, "ինչո՞ւ համար աշխարհին ու հասարակութեան սովորութիւններուն չես միաբանիր․ շատ շնորհակալ պիտի ըլլամ, թէ որ ձգես քու սովորութիւնդ և ուրիշներուն պէս քալես": Խաչափառը պնդեց թէ իրաւունք ունի իր ուզածին պէս քալելու, մանաւանդ որ անոր համար որ անկէ ուրիշ կերպով չկրնար քալել։ Օձաձուկը դէմ դրաւ անոր․ ասկէ կռիւ մը ծագեցաւ։ Աս միջոցին մակընթացութիւնը ետ դնաց տեղատուութիւն եղաւ, ու երկուքն ալ չկրնալով ջուրին հասնիլ, աւազին վրայ մնացին ծարաւութենէ մեռնելու։

Աւետաբերին մէջ հրատարակուելու համար։

ՅՈՎՍԷՓԻՆ
ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԵՏ ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

1. Յովսէփ Տէր Յիսուս Քրիստոսի նման իր հօրը շատ սիրելի որդին էր։

Ծննդ. ԼԷ. 3։ Եւ Իսրայէլ իր բոլոր որդիներէն աւելի կը սիրէր Յովսէփը, ինչու որ իր ծերութեանը որդին էր անիկայ. և բազմագոյն պատմուճան մը շինեց անոր։

Մատթ. ԺԷ. 5։ Ասիկայ է իմ սիրելի Որդիս, որուն հաւներ եմ։

2. Անիկայ իր եղբայրներէն ատուեցաւ. քանզի ան վկայեց անոնց համար որ իրենց գործքերը չար էին։

Ծննդ. ԼԷ. 2։ Յովսէփ տասնըեօթը տարեկան էր, երբոր իր եղբայրներուն հետ հօտերը կ'արածէր, և պատանի ըլլալով իր հօրը կիներուն Բաղղային որդիներուն հետ ու Զելփային որդիներուն հետ էր. և Յովսէփ անոնց չար լուրը անոնց հօրը կը բերէր։

Անդ՝ համար 4։ Եւ անոր եղբայրները տեսնելով որ իրենց հայրը կը սիրէ զանիկայ իր բոլոր եղբայրներէն աւելի, ատեցին զանիկայ, ու խաղաղութեամբ չէին կրնար խօսիլ անոր հետ։

Յովհ. Գ. 19, 20։ Եւ աս է դատապարտութիւնը՝ որ լոյսը աշխարհ եկաւ, ու մարդիկ խաւարը լոյսէն աւելի սիրեցին. ինչու որ իրենց գործքերը չար էին։ Վասն զի ամէն ո՛վ որ չար կը գործէ, անիկայ լոյսը կ'ատէ, և լոյսին քովը չգար՝ որ իր գործքերը չյանդիմանուին։

Յովհ. Է. 7։ Աշխարհը զիս կ'ատէ. ինչու որ ես անոր վրայով կը վկայեմ՝ թէ իր գործքերը չար են։

3. Ան գթութեան պատգամաւոր մը խրկուեցաւ անոնց՝ որոնք որ իր կեանքը կը փնտռէին։

Ծննդ. ԼԷ. 12—14։ Եւ անոր եղբայրները գացին՝ որ իրենց հօրը հօտերը Սիւքէմի մէջ արածեն։ Եւ Իսրայէլ ըսաւ Յովսէփին. Քու եղբայրներդ Սիւքէմի մէջ չե՞ն արածեր ոչխարները. եկո՛ւր ես քեզ անոնց խրկեմ. ու անիկայ ըսաւ. Ահա՛ ես հոս եմ։ Եւ ըսաւ անոր. Գնա՝ նայէ թէ քու եղբայրներդ ողջ առողջ են, և հօտերը ողջ են, ու ինծի լուր մը բեր. այսպէս խրկեց զանիկայ Քեբրոնի հովիտէն. և ան ալ Սիւքէմ եկաւ։

Անդ՝ համար 18։ Եւ երբ զանիկայ հեռուէն տեսան, դեռ ինքը անոնց չմօտեցած, զանիկայ մեռցնելու միաբանեցան։

Յովհ. Գ. 16, 17։ Ինչու որ Աստուած անանկ սիրեց աշխարհը մինչև որ իր միածին Որդին տուաւ. որ ամէն ո՛վ որ անոր հաւատայ՝ չկորսուի, հապա յաւիտենական կեանք ունենայ։ Վասն զի Աստուած իր Որդին չխրկեց աշխարհ, որ աշխարհը դատէ, հապա՝ որ աշխարհս անով փրկուի։

Մատթ. ԻԱ. 37—39։ Վերջը իր որդին խրկեց անոնց՝ ըսելով. Պուցէ ամչնան իմ որդիէս։ Բայց մշակները երբոր տեսան որդին, իրարու ըսին. Ասիկայ է ժառանգը, եկէք զանիկայ սպաննենք, ու անոր ժառանգութեանը տիրենք։ Եւ առին զանիկայ՝ այգիէն դուրս հանեցին, ու սպաննեցին։

Յովհ. Ա. 11։ Իրեններուն եկաւ, և իրենները զինքը չընդունեցին։

4. Ան յետագայ փառքին տեսութիւնովը իր փորձութիւններուն տակը քաջալերուեցաւ։

Ծննդ. ԼԷ. 6, 7, 9։ Ու ըսաւ անոնց. Մ'աղաչեմ ձեզի, մտի՛կ ըրէք աս իմ տեսած երազս։ Ահա՛ մենք դաշտին մէջ որաներ կը կապէինք, և ահա՛ իմ որաս ելաւ, ու շիտակ կանգնեցաւ. և ահա՛ ձեր որաները անոր բոլորտիքը կայնեցան, ու իմ որայիս երկրպագութիւն ըրին։ Եւ ուրիշ երազ մըն ալ տեսաւ, ու զանիկայ իր եղբայրներուն պատմեց, ու ըսաւ. Ահա՛ երազ մըն ալ տեսայ, և ահա՛ արևը ու լուսինը՝ ու տասն ու մէկ աստղեր ինծի երկրպագութիւն ըրին։

Յովհ. ԺԲ. 27, 28։ Հիմա իմ հոգիս խռոված է. և ի՞նչ ըսեմ, Թէ Հա՛յր՝ զիս ազատէ՛ աս ժամէն. բայց ես ասոր համար եկայ աս ժամին։ Հա՛յր՝ փառաւորէ՛ քու անունդ. ան ատենը ձայն մը եկաւ երկինքէն. Փառաւորեցի ալ, ու նորէն պիտի փառաւորեմ։

Եբր. ԺԲ. 1, 2։ Համբերութիւնով վազենք մեր առջևը դրուած ասպարէզի ընթացքը. Յիսուսի նայինք՝ մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին. որ ինքը ան ուրախութեանը համար՝ որ իր առջևը կեցած էր, խաչը յանձն առաւ, ամօթը արհամարհեց, ու Աստուծոյ աթոռին աջ կողմը նստաւ։

5. Իր եղբայրները չկրցան տանիլ, որ ինքը անոնց վրայ պիտի թագաւորէ։

Ծննդ. ԼԷ. 8, 19, 20։ Եւ անոր եղբայրները ըսին անոր. Իրաւցընէ մեր վրայ պիտի թագաւորե՞ս, կամ իրաւցընէ մեր վրայ պիտի տիրե՞ս. և անոր երազներուն ու խօսքերուն համար աւելի ատեցին զանիկայ։ Ու իրարու ըսին. Ահա՛ ան երազ տեսնողը կու գայ. ուստի հիմա եկէք մեռցընենք զանիկայ, ու գուբի մը մէջ նետենք, ու ըսենք թէ՝ Չար գազան մը կերաւ զանիկայ, և տեսնենք թէ անոր երազները ի՞նչ պիտի ըլլան։

Ղուկ. ԺԹ. 14։ Եւ անոր քաղաքացիները զանիկայ կ'ատէին, ու դեսպաններ խրկեցին անոր ետևէն, ըսելով. Չենք ուզեր որ ասիկայ մեր վրայ թագաւորութիւն ընէ։

Յովհ. ԺԹ. 14, 15։ Զատկին ուրբաթ օրն էր, ու ժամը վեցին ատեններն էր, և Հրեաներուն ըսաւ. Ահա՛ ձեր թագաւորը։ Բայց անոնք աղաղակեցին. Վերցո՛ւր, վերցո՛ւր, խաչը հանէ զանիկայ. Պիղատոս ըսաւ անոնց. Ձեր թագաւորը խա՞չը հանեմ. քահանայապետները պատասխան տուին. Մենք Կայսրէն 'ի զատ թագաւոր չունինք։

6. Ան նպատակը խափանելու գործածուած ճարքերը իր յետագայ փառքին առաջնորդեցին։

Ծննդ. Ծ. 20։ Եւ թէպէտ դուք ինծի դէմ չարութիւն խորհեցաք, բայց Աստուած ան աղէկի դարձընել խորհեցաւ. անանկ որ՝ աս օրուան եղածին պէս՝ շատ ժողովուրդ ապրեցընէ։

Ղուկ. ԻԴ. 25, 26։ Ան ալ ըսաւ անոնց. Ո՛վ անմիտներ ու թոյլասիրտներ հաւատալու ան բոլոր բաներուն՝ որ մարգարէները խօսեցան։ Չէ՞ որ աս բաներով պէտք էր Քրիստոսի չարչարուիլ, և իր փառքը մտնել։

Փիլիպ. Բ. 8, 9։ Ինքզինքը խոնարհեցուց՝ մինչև մահուան հնազանդ եղաւ, ու ան ալ խաչին մահուանը։ Ասոր համար Աստուած ալ անիկայ խիստ բարձրացուց, ու անոր անուն մը տուաւ՝ որ ամէն անունէն վեր է։

* * *

ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ԱՄԵՆԱԲԱՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պատուելի Սամուէլ Քիլըին պատուական անձին վրայովը կը պատմուի թէ Կիրակի օրուան դպրատան տղոցը աշակերտներուն Քրիստոնէական վարդապետութիւն դաս տալէն ետքը, անոնց քանի մը հարցումներ ըրաւ Մատթ. ԺԱ. 28 համարին վրայ։ "Եկէք ինծի բոլոր յոգնած ու բեռնաւորածներ և ես ձեզ պիտի հանգչեցընեմ"։ Տղոցը միտքը աս խօսքը ըսողին վրայ դարձուց թէ Ո՛վ էր անիկայ. ոմանք պատասխան տուին թէ "Աստուծոյ յաւիտենական Որդին էր", ոմանք ալ՝ "Փրկիչը", "Յաւիտենականութեան Հայրը", "Խաղաղութեան Իշխանը"։

Պատ. Քիլըին հարցուց թէ "Մարդիկ ինտո՞ր երթալու են Քրիստոսի"։ Տղաքը ըսին թէ "Մենք երթալու ենք 'խեղճ մեղաւորներու', 'անօգնական մեղաւորներու պէս'. 'չէ՛ թէ արդար հապա կորսուած մեղաւորներու պէս'։"

Մէկ պզտիկ աղջկան մըն ալ հարցուց թէ "Աս խօսքը ըստ անձը ո՞վ ըլլալ կը կարծես"։ Ան ալ ըսաւ, "Քրիստոսը"։

"Հարկաւո՞ր է մեզի անոր երթալ"։— "Կորսուինք պիտի թէ որ անոր չերթանք"։

"Դուն կ'երթա՞ս անոր"։ —"Այո՛, կը յուսամ"։

"Ինտո՞ր"։ — "Իր շնորհքովը, հաւատքով ու աղօթքով"։

"Բայց ըսենք թէ անգամ մը՝ երկուք երթաս, ու խնդրածդ չառնես, ի՞նչ պիտի ընես"։ "Կրկին և կրկին պիտի երթամ, միշտ պիտի երթամ"։ Այս խօսքը անանկ եռանդուն նայուածքով ու երեսով մը ըսաւ որ շատ յայտնի էր թէ զգացում ունէր այն բանին վրայ։

Տեսնելով թէ աս պզտիկ աղջկան խօսքերուն վրայ բոլոր տղոցը ուշադրութիւնը անոր դարձած է, ինքը ըսաւ։ "Դո՞ւք ալ ուրեմն կը կարծէք թէ Փրկիչը վերջապէս ձեզ պիտի փրկէ"։ —"Այո՛"։

"Ուրեմն ամէն մէկդ կարգաւ ըսէք ինծի թէ ի՞նչ կը խորհիք անոր վրայ"։ Տղոց փոքրիկ միտքերուն եռանդը իսկոյն երևան ելաւ։ Առաջինը ըսաւ, "Պատուելի, ես կը խորհիմ թէ անիկայ կարող Փրկիչ մըն է"։ Երկրորդը՝ թէ "Կամեցող Փրկիչ մըն է"։ Ուրիշները՝ թէ "Շնորհալի Փրկիչ մըն է, պատրաստ Փրկիչ մը, արդարացունող Փրկիչ մը, միշտ օրհնեալ Փրկիչ մը, սրբացուցիչ Փրկիչ մը, Փրկիչ մը որ Աստուած ու մարդ է, սուրբ Փրկիչ մը, արդար Փրկիչ մը, ան ամենուն Փրկիչը որ իրմով Աստուծոյ կու գան, կարեկից Փրկիչ մը, հեզ Փրկիչ մը, մեռնող Փրկիչ մը, յարութիւն առնող Փրկիչ մը, օրհնեալ Փրկիչ մը, բարեխօսութիւն ընող Փրկիչ մը, ամենաբաւական Փրկիչ մը, աղօթքի լսող ու պատասխան տուող Փրկիչ մը, հաւատարիմ Փրկիչ մը"։ Անոնք դրեթէ խօսքերնին լմնցուցեր էին, երբոր պզտիկ տղայ մը ծանրութեամբ մը աղաղակելով ըսաւ, "Անիկայ տասը հազարի մէջ երևելի է, ինքը բոլորովին ցանկալի է"։ Այսպէս տղայոց բերնէն օրհնեալ Փրկիչին ամենաբաւականութեանը վրայով եղած աս վկայութիւնները վերջացան։ "Մանկանց ու կաթնկեր տղայոց բերնէն գովութիւն կատարեցիր"։

ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐՋԱՆԻԿ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆ

Երջանիկ գերդաստանի մէջ մեկմէկ մեղադրելու, կամ մեկմէկու վրայ տիրելու ոգի կենալու չէ, ոչ ալ դաժան բարք ու վիրաւորիչ բնութիւն։ Տմարդութիւն կենալու չէ, ոչ սրտի ոչ ալ լեզուի վրայ. ո՛չ միայն ամարդի խօսքերէն պատահած ան արցունքները, հառաչանքները, և կեանքի՝ առողջութեան՝ ոյժի ու ժամանակի ու երջանիկ գերդաստանի մը մէջ պէտք եղած ամէն խիստ փափաքելի բաներուն մաշիլը։ Հռչակաւոր Պատ. Ուէսլին ըսած է թէ բարկացողութիւն ու խռովարարութիւնը միսը ոսկորէն քաշել փրցունելու պէս բան մըն է. ու թէ միօրինակ յանցաւոր կը սեպուի ան մարդը որ թէ՛ ասիկայ կ'ընէ, կամ թէ հայհոյէ, կամ երդում ընէ, և կամ գողնայ։ Կատարեալ երջանիկ գերդաստանի մը մէջ բոլոր անձնասիրութիւնը վերնալու է։ Ինտոր որ "Քրիստոս ալ չէ՛ թէ իր անձին հաճոյ եղաւ", աանկ ալ երջանիկ գերդաստանի մը անդամները չէ թէ առաջ ինքզինքնուն, հապա մեկմէկու հաճելի ըլլալը փնտռելու են։

Զուարթերեսութիւնը երջանիկ ընտանիքի մը ուրիշ մէկ բաղադրիչ մասն է։ Սիրով ու մարդասիրութիւնով լեցուն սիրտէ բխած անուշութիւնը որչափ օգնութիւն կ'ընէ գերդաստան մը երջանիկ ընելու։ Մօր մը կամ կընոջ մը դէմքին վրայ երևցած ան անուշ զուարթերեսութիւնը, ինտո՛ր հրապուրող ու ինտո՛ր մեղմացընող է։ Ծնողքն ու զաւակը, եղբայրն ու քոյրը ինտո՞ր հաճութիւնով կը դիտեն իրենց մօտ ու սիրելի եղողներուն աչքերէն ցոլացած ու հոգիին պինտ ներսէն դուրս բղխած ան ընտանեբար խնդումներն ու զուարթ նայուածքները։

Երջանիկ գերդաստան մը ո՞րչափ շուտով հայրը տուն կը բերէ, մօրը հոգը կը թեթևցունէ, երիտասարդներուն փորձութեան դէմ կենալը աւելի կը դիւրացունէ, ու սիրոյ լարերէն քաշուած անոնք ինտո՛ր զուարթ սիրտով ծնողական յարկին տակը մնալու կ'ըստիպէ։

Թող մայրերը աս խորհուրդները սիրտերնուն մէջը դնեն, ու անդուլ ջանքերով գերդաստանը երջանիկ ընեն, որ իրենց զաւակները արգիլուած ճամբաներու մէջ երջանկութիւն չփնտռեն։

ՏՂԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ

"ՏԷՐ ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՐԵՒ Է"

Տղաքներէն ոմանք կը կարծեն թէ Աստուծոյ խօսքը միայն չափահաս մարդոց համար տրուած է։ Կը կարծեն թէ տղայ մը պէտք չէ որ ջանք ընէ անիկայ կարդալու, ինչու որ եթէ ընէ ալ, պիտի չկրնայ բառերուն նշանակութիւնը հասկընալ։ Հիմա՝ նայէ վերը աս յօդուածին գլուխը դրուած բնաբանին. անոր մէջը դըժուար բառ մը չկայ. ան խօսքերը Սաղմոսին մէջէն են, որոնք հին ատենի պինտ պատուական մարդոցը մէկուն գրիչովը գրուած են, ու ան մարդը ճիշդ Աստուծոյ ըսածին պէս գրեց զանոնք։ Ասոր պէս շատ խօսքեր գրուած կան Աստուածաշունչին մէջը։

Հիմա թող մտմտայ մինչև անգամ պզտիկ տղայ մը աս բնաբանին վրայ, ու նայի թէ չկրնար անոր նշանակութեանը վրայով քիչ մը բան հասկընալ։

Արևը ի՞նչ կ'ընէ։ Անիկայ բաները կ'աճեցունէ, բոլոր բաներուն վրայ լոյս և ուրախութիւն կը ծագէ, տաքութիւն ու հաճութիւն, գեղեցկութիւն ու կեանք կու տայ։ Երկրին բոլոր զուարճալի բաները արևին լոյսէն կու գան։ Թէ որ արևը մութը մնայ ու ալ չելլայ չծագէ, մեր աշխարհը իսկոյն սոսկալի աւերումի պիտի դառնայ։

Նոյնպէս Աստուած ալ բոլոր մարդոց կեանք և ուրախութիւն տալուն համար կ'ըսուի թէ "Տէր Աստուած արև է". ամէն բարի բաները ու կատարեալ պարգևները անկէ կու գան։ Բայց Աստուծոյ սէրը սիրտերնուն մէջ ունեցողներն են որ կրնան շատ աղէկ ըսել թէ Աստուած ինտոր արև է։ Աս բանը ծաղիկի մը պզտիկ պատմութիւնէն ալ կը հասկցուի։

Ձմեռուան սկիզբին պզտիկ մը գետինը խորունկ թաղեցի. բոլոր ան յուրտ ձմեռը անիկայ հոն մնաց. չգիտցողները կրնային կարծել թէ փտեցաւ։ Բայց գարունն եկաւ, արևին տաք շառաւիղները հողին մէջէն անցան պզտիկին զարկին, նոյնիսկ կանանչ ծիլերը դուրս ելան։ Արևը վրանին զարկաւ, ու անուշիկ գոյներով պզտիկ ծաղիկները բուսցուց։ Ճիշդ ասոր պէս ալ սիրելի տղաքներէն ոմանց սիրտին մէջը իրենց բարեկամները պզտիկներ կամ սերմեր կը տնկեն. ատ միջոցներուն Աստուծոյ շնորհքին արևը կը ծագէ, ու կը տաքցունէ անոնք, մինչև որ բողբոջ տան՝ մեծնան՝ ու ծաղիկ բանան։ Եւ ո՛հ՝ աս պզտիկ սիրտերուն մէջը պզտիկուց եղած բարեպաշտութեան բողբոջը՝ երկրիս ծաղիկներուն ամէնէն գեղեցիկներէն շատ աւելի սիրուն է։ Աղօթք ըրէք, սիրելի տղաք, որ Աստուած արև ըլլայ ձեր սիրտերուն։

Հիմա մէկ թռչունի մը պատմութիւն ալ պիտի ընեմ. աս ալ արեւին ոյժը պիտի ցուցունէ ձեզի ու բնաբանին նշանակութիւնը ձեզի բացատրելու պիտի օգնէ։ Մէկ զով օր մը բարեկամիս մէկը դուրսը կը պտըտէր, ու մէկ թռչուն մը տեսաւ որ մեռած կը նմանէր։ Անիկայ տանը պատին քովիկը շուք տեղ մը ինկած էր։ Բարեկամս վեր առաւ անիկայ ու անանկ տեղ մը դրաւ որ արևին բոլոր ճառագայթները կրնային հոն զարնել։ Ինք ալ կայնեցաւ վրան նայեցաւ, ու շուտ մը տեսաւ որ ոտքը կ'երերցունէր, ետքը թարթիչները, ու շատ չանցած բացաւ թևերն ու թռաւ ելաւ բարձր օդին մէջ գնաց։ Հետևեալ օրը լսեցինք որ անուշիկ ձայնով կ'երգէր։

Աստուծոյ զօրութիւնն ալ նոյնպէս կը տաքցունէ թմրած հոգին, ու կեանք կու տայ մեղքի մէջ մեռած մեղաւորներուն՝ անանկ որ անոնց շրթունքներէն գովութեան երգեր բղխեն։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Հոկտեմբեր 7, 1857:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՐՈՒՍԻԱ. Աւետարանական Միաբանութեան Պերլին (Պրուսիայի Մայրաքաղաքը) գումարուած ժողովին վրայով համառօտ տեղեկութիւն մը առինք, որմէն կը սորվինք որ Եւրոպայի ու Ամերիկայի զանազան երկիրներէն 1,000 էն աւելի Աւետարանիչներ ներկայ էին. ժողովին երրորդ օրը որ Սեպտեմբերի 3ին օրն էր, բոլոր Աւետարանիչները խնճոյքի հրաւիրուեցան Թագաւորին պալատը Փոցտամ: Վեհափառ Թագաւորը անոնք ընդունեց քաղցրաբարոյութիւնով, ու Աւետարանիչներէն խիստ շատերուն հետ անհատաբար խօսեցաւ, որոնք իր առջեւը հանուեցան զատ զատ խումբով իրենց ազգայնութեանցը համեմատ: Պատ. Կռումմէր ուղերձ մը ըրաւ Վեհափառ Թագաւորին, որուն ինքն ալ պատասխանեց, յայտնելով իր հաճութիւնը ներկայ եղող Աւետարանիչներուն բազմաթիւ ըլլալուն, ու Աւետարանական Միաբանութեան խնդիրին նկատմամբ այնչափ համակրութիւն մը արթնցած տեսնելուն վրայ, ու իր յոյսը թէ Աստուծոյ շնորհքը անոնց հետ ըլլալ պիտի շարունակէ: Ի վերջոյ խնդրեց Սուրբ Հոգւոյն ներկայութիւնը որ իջնէ անոնց վրայ Պենտէկոստէի օրուանը պէս:

Յոյս ունինք այսուհետեւ ընդունիլ Միաբանութեան ժողովին գործողութիւններուն վրայ նոր տեղեկութիւններ, ու անոնցմէ մեր ընթերցողներուն առջեւը դնել:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Յօհաննէս Ռոնկի անուն Պապական Քահանան խորին զգացում մը գրգռեց յամի Տեառն 1844ին վերջերը, նախ բոլոր Գերմանիայի մէջ՝ ետքն ալ բոլոր Եւրոպայի մէջ՝ ան նամակովը որ ինքը գրեց Արնօլտի անունով Թրեվէզի Արքեպիսկոպոսին: Մեր ընթերցողներէն ոմանք կարելի է գիտեն ան պարագաները որ աս հրատարակութեանը առիթ տուին: Արնօլտի Արքեպիսկոպոսը մասունք մը երեւան հանեց — Յիսուս Քրիստոսի առանց կարի Սուրբ պատմուճանը, ու անիկայ ներկայացուց որ ժողովուրդը պաշտօն մատուցանէ: Աս անստոյգ պատմուճանը հարիւրաւոր ու հազարաւոր ուխտաւորներ իրեն քաշեց: Աղքատները ձգեցին իրենց տունը՝ տեղը ու օրական ապրուստնին, և յանձն առին ամէն աշխատութիւն և չքաւորութիւն ու եկան գետնատարած երկրպագութիւն մատուցանելու ցնցոտի լաթի մը առջեւ: Աս կեղծեալ պատմուճանը հրաշքներ կ'ընէ եղեր, ու Քահանաներն ալ՝ բարեպաշտական խաբէութեամբ ժողովուրդը կը խաբէին ու անոնցմէ ստակ կը քաշէին:

Աս խաբէութիւնը տեսնելով Յօհաննէս Ռոնկին՝ իր սրտմտութիւնը չէր կրնար զսպել: 1844 Հոկտեմբերի 19ին հրատարակեց Թրեվէզի մէկ օրագիրին մէջ Արնօլտին գրած իր հռչակաւոր նամակը: "Ով Արնօլտի Եպիսկոպոս Թրեվէզի" կ'ըսէ ինքը, "կ'երդմնցընեմ քեզ՝ իմ պաշտօնիս իշխանութիւնովը ու քահանայ մը կոչուելովս, — Քրիստոնէութեան անունովը, — Գերմանացի ազգին անունովը, — որ վերջ ընէք աս ամօթալի տեսարանը, ու աս անվայել հանդէսը վերցընէք, և գթոյ ըլլաք հիմակուանէն աւելի չծանրացընել յանցանքը: Քանզի գիտէք, ինչոր որ Եպիսկոպոս մը ըլլալով գիտնալու էք, որ Քրիստոնէական կրօնքին հեղինակը իր Հոգին ձգեց իր աշակերտներուն ու չէ թէ իր պատմուճանը: Քրիստոսի հանդերձները զինք խաչը հանողներուն եղան":

Աս նամակը մեծ զգացում պատճառեց: Նոյեմբերի 4ին Յօհաննէս Ռոնկին պարտաւորեցաւ իր դպրոցը ձգել Լօրահելթ քաղաքը, ու հետեւեալ ամիսը բանադրեցաւ Պրէզլաւի (Սիլեզիա) մայր եկեղեցւոյն մէջ, իբրեւ Հերետիկոս և հայհոյիչ:

Թէ որ Յօհաննէս Ռոնկին ճշմարիտ բարեպաշտութիւնով, ու Քրիստոսի Թագաւորութիւնը յառաջ տանելու ստոյգ փափաքով մը առաջնորդուած ըլլար, անիկայ սքանչելի պատեհութիւն մըն էր: Կրնար՝ մարդկային տեսութեան նայելով, Աւետարանական վերանորոգութեան մը գլուխը անցնիլ, ու Ճիզվիթներուն կամքին դէմ աշակերտ ժողվել՝ որ իրենց հաւատքը Սուրբ Գիրքէն ընդունէին: Ռոնկին մէկ բարեկամը Քրէպոտ Հովւէը ասանկ ըրաւ, ու Քրիստոնէական հիմի վրայ Եկեղեցի մը կազմեց, որ տակաւին կը մնայ Շնայտէմիւհլ: Բայց Ռոնկին ուրիշ ոգի ունէր և ուրիշ նպատակ: Ինքը Հռոմէականութեան հակառակորդ էր աւելի՝ քան թէ փրկիչ Աստուծոյն մէկ սպասաւորը: Իր գաղափարները անորոշ էին. իր հաւատոյ դաւանութիւնը տարտամ ձեւեր կը բաղկացընէին:

Ապստամբի տեղ չգտնելով Եւրոպայի մէջ Յօհաննէս Ռոնկին Անգղիա փախաւ: Հոն հանգիստ մնալու թոյլտուութիւն գտաւ, բայց բոլոր իր ջանքերովը չկրցաւ յաջողիլ նորէն Քաթոլիկ ժողովուրդ մը ժողվել: Ասանկով կրօնական վերանորոգիչ ըլլալու պաշտօնը ձգեց և վերջապէս հոն դպրատան վարժապետ մը եղաւ ու մօտերս մեռաւ: Իր համբաւը ու իր գործերը պարապ օդերեւոյթի պէս անցան:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ. Անցեալ երեք ամսուան մէջ Աւետաբերներուն քաղաքական լուրերուն սիւներուն մէջ յիշուած ապստամբող զօրականներուն քաղաքներէն շատերը Քարոզիչներ կեցած տեղուանք էին: Հարկաւ անոնց գործը բոլորովին քակուած էր, ու անոնք ուրիշ Եւրոպացի բնակիչներուն հետ փախած էին: Որչափ որ լուր առնուած է մինչեւ հիմա՝ անոնցմէ մէկ մըն ալ սպաննուած չէ ապստամբութեան մէջ, բաց 'ի Տէլհի և Քօունբուր բնակողներէն:

Մասնաւոր ջանք մը եղած է ումանցմէ ցուցընելու թէ բնիկներուն դարձին համար Քարոզիչներուն աշխատութիւնն էր ապստամբութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը: Բայց Հնդկաստանի գործերուն տեղեկութիւն ունեցողները կը հաստատեն թէ անիկայ շատ հեռի է ճշմարտութենէ: Բնիկներուն մէջէն ամենէն խելացիներէն ոմանք նաեւ իրենց կողմէն կը վկայեն թէ Աւետարանին Քարոզիչներուն խոնարհ և հանդարտիկ աշխատութիւնը չէ բնաւ որ զօրքերուն կրօնամոլութիւնը գրգռեց: Բայց ընդ հակառակը՝ իրենց անանկ գաղափար մը ունենալն է որ իբր թէ Անգղիայի Կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունեցած ըլլայ անոնց կրօնական հաստատութիւնները բռնի վերցընելու: Անգղիական Կառավարութիւնը ասանկ դիտաւորութիւն մը չունի: Բայց բնիկները ասանկ կասկած ըրին ու անկէ ապստամբութիւնը ելաւ: Ապստամբները բնաւ չյիշեցին Քարոզիչներուն աշխատութեան ասոր պատճառ ըլլալը: Ընդ հակառակը կ'երեւայ թէ կռապաշտութեան մէջ մնացող բնիկները անգամ Քարոզիչներուն հետ կրօնական քննութիւն ընել կը սիրեն, ու շատ հազիւ կ'ըլլայ որ իրենք դէշ կերպով կամ անարգութեամբ վարուին անոնցմէ որ և իցէ մէկուն հետ:

ՊՐԱԶԻԼ. Հարաւային Ամերիկայի մէջ ամենէն մեծ Թագաւորութիւնն է անիկայ: Եօթը միլիոն բազմամարդութիւն ունի ընդարձակ երկիր մը վրայ ցրուած՝ որ բոլոր Եւրոպային երեք մասին երկուքին հաւասար է: Բէտրօ Բ: կայսրը մեծ յաջողակութեան տէր մարդ մըն է ու պատուական կառավարիչ մը. և Կառավարութեան բոլոր քաղաքականութիւնը ազատամիտ ու մարդասէր են: Հռոմէական Քաթոլիկ կրօնքը հաստատուած է օրէնքով. բայց ամէն դաւանութիւնները թոյլտուութիւն ունին, ու խիստ մեծ ազատութիւն տրուած է Աստուածաշունչ տարածուելուն: Պատ. Տօքթըր Քիտտըր ու Պատ. Ֆլէչըր որոնք Միացեալ Նահանգներէն գացած Բրօթէսթանդ Քարոզիչներ են, քանի տարի է որ աս կայսրութեան մէջ կ'աշխատին ու հազիւ թէ մէկ հեղ մը եղած է որ հակառակութեան մը կամ նեղութեան մը հանդիպած ըլլան. շատ անգամ խիստ սրտանց ընդունելութիւն եղաւ իրենց, ու շատ մարդիկ պատրաստ գտան իրենց հետ գործակից ըլլալու Աստուծոյ խօսքը տարածելու մասին: Աս Քարոզիչները Պրազիլի վրայով կը խօսին իբրեւ յուսալից դաշտ մը Աւետարանին տարածուելուն համար: Հռոմէական Քաթոլիկ Քահանաները ընդհանրապէս վերջին աստիճանի տգէտ ըլլալով՝ ու շատ անգամ ալ թանձր մոլութեան մէջ գտնուելով՝ ժողովուրդին վրայ շատ քիչ ազդեցութիւն ունին: Մօտերս Պապը մասնաւոր Նուիրակ մը խրկեց Պրազիլ, որ իր իշխանութեանը աւելի կատարելապէս հպատակեցընելու ջանք ընէ, բայց բան մը չկրցաւ կատարել: Իրեն ջանքը միայն ժողովուրդին սրտմտութիւնն ու անարգանքը առթեցուցին: Մինչեւ անգամ կառավարութեան պաշտօնական լրագիրը կ'ամբաստանէ անիկայ հաստատ՝ բայց քաղաքավար լեզուով մը, ու կը հրատարակէ թէ անոր կրօնական խստութեան ոգին նորէն բռնկցընելը անդիւ ծառը մեղադրելի է:

ՆՈՐ ԿՐԱՆԱՏԱ. Պատ. Մօնսալվաթէճ անցեալ տարուընէ 'ի վեր կ'աշխատի Հարաւային Ամերիկայի աս երկրին գլխաւոր քաղաքներէն մէկուն մէջ որ Քարթաճէնա կ'ըսուի: Աւետարանին քարոզութիւնը Աստուածաշունչ և կրօնական տետրակներ տարածելու հետ միացած՝ անանկ արթնութիւն մը յառաջ բերաւ Քաթոլիկ ժողովուրդին մէջ որ Արքեպիսկոպոսը Հռոմէն օգնութիւն ուզելու պարտաւորեցաւ: Հետեւապէս մէկ Եպիսկոպոս և 4 Ճիզվիթ խրկուեցան Քարթաճէնա որ Պատ. Մօնսալվաթէճին դէմ դնեն: Ասոնք սկսեցին անմիջապէս Կալվինին՝ Լութերին՝ Զուինկլին ու Մօնսալվաթէճին դէմ քարոզել, և հրատարակեցին թէ Քարթաճէնայի բոլոր ժողովուրդը հերետիկոսութեան յանցանքի մէջ կը գտնուին, անոր համար որ թող տուին Բրօթէսթանդ Պաշտօնեայ մը իրենց հողը ոտք դնելու, ու թէ ամէն անոնք որ անոր քարոզութիւնը մտիկ ըրին կամ կարդացին անոր գիրքերը՝ բանադրուած են: Պատ. Մօնսալվաթէճ հոն չէր գտնուեր աս միջոցին՝ Միացեալ Նահանգները գացած ըլլալով: Անանկ հանդիպեցաւ որ իր ետ դառնալուն Քարթաճէնա հասնելէն օր մը առաջ անոր դէմ սաստիկ քարոզ մը տուաւ Եպիսկոպոսը, որ ատեն հրատարակեց որ եթէ Քարթաճէնա գտնուէր ինքը Պատ. Մօնսալվաթէճ հոն եղած ատենը, անոր բերանը պիտի գոցեր ու շունչ առնել չտար, ու ապահովցուց իր ունկնդիրները որ Պատ. Մօնսալվաթէճ ալ բնաւ հոն չպիտի դառնար: Յիշեալ Բրօթէսթանդ Պաշտօնեային հետեւեալ օրը անակնկալ հոն հասնիլը զարմանալի գրգռութիւն մը պատճառեց: Եպիսկոպոսին ու 4 Ճիզվիթներուն լեզուն բռնուեցաւ կարծես թէ, քանզի ո՛չ քարոզ մը ու ո՛չ ալ մէկ խօսք մը լսուեցաւ իրենց բերնէն անկէ 'ի վեր. ու Եպիսկոպոսը շուտ մը ետքը քաղաքը ձգեց ելաւ: Պատ. Մօնսալվաթէճին ջերմեռանդ ընդունելութիւն եղաւ խել մը ժողովուրդէն, և հիմա գտաւ որ առջինէն ալ խիստ շատ աւելի Աստուածաշունչ և ուրիշ կրօնական գիրքեր կ'ուզուի:

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

Ցաւալի պարտք մը կատարելով կ'իմացընենք որ Շէյոեան Պ. Գրիգորը Յունիս 16ին Արաբկիրու Մաշկերտ գիւղը 55 տարեկան ըլլալով իր մահկանացու ընթացքը լմնցուց:

Յիշեալ անձը, ինչպէս որ բոլոր զինքը ճանչցող բարեկամները իրեն համար կը վկայեն, անկեղծ Խարբերդցի մը ու Տէրոջը Թագաւորութեան բարի Պաշտօնեայ մըն էր, որ շատ տեղեր թափառական կը շրջէր ու բոլոր պտըտած տեղերը իրեն գործն ըրեր էր քարոզել Քրիստոսը Աստուծոյ Որդին՝ ու ան ալ խաչը ելած: Աւ իրաւ ինքը գիտուն մէկը չէր կրնար սեպուիլ. որովհետեւ իր կարդալու սկզբնաւորութիւնը 1850ին ըրաւ, բայց Տէրոջը իրեն տուած բնական ճարտարախօսութեամբը՝ (որ աս մասին շատ յառաջ էր՝) բոլոր պտըտած տեղերը Տէրոջը սուրբ խօսքը շատ առատութեամբ տարածեց, որոնց միջոցով հազարաւոր անմահ հոգիներուն լուսաւորութեան ու դարձի գալուն գործիք եղաւ, մանաւանդ իր գիւղին մէջ: Թոքախտութեան (վէրէմ) ցաւ մը որ քսանուհինգ տարիէն 'ի վեր իր վրան կը կրէր, աս մօտերս սաստկանալով ու 4 ամիս զինքը մաշեցընելով՝ վերջապէս մեռաւ:

Քարոզիչ Պ. Գրիգորը՝ իր վերջին օրերուն վրայ կը պատմէ թէ երբոր քովը գնաց Յունիս 12ին ինքը մեծ նեղութեան մէջ էր ու ցաւը զինքը կը տագնապէր, ու երբոր իրեն Քրիստոսի փրկութեանն ու յաւիտենականութեան վրայ խօսելու սկսեց՝ ինքն ալ եռանդուն ու կտրած շունչով սա աղօթքը ըրեր է:

"Ո՛վ յաւիտենական ու անվախճան ճշմարիտ Աստուած, դուն որ մարդը քեզ պաշտելու համար ստեղծեցիր, բայց աւա՜ղ որ ես շատ անգամ քու պատուիրանքներուդ դէմ կեցեր եմ և շատ անգամ քեզ մոռցեր եմ և շատ տարիներ առանց քեզի ապրեր եմ: Բայց ո՛վ Տէր՝ զիս սրբէ ու մաքրէ քու Որդւոյդ արժանաւորութեանը համար և ընդունէ զիս երկինքդ որ քու սուրբերուդ հետ օրհնենք ու փառաւորենք զերրորդութիւնդ անվերջանալի դարերուն մէջ: Ո՛վ յաւիտենական Աստուած՝ աս ալ կ'աղաչեմ որ դուն իմ որդիներուս* հետը ըլլաս. ու զանոնք օրհնես ու պահես իրենց ուսմանը մէջ, որ զօրանան ու պտղաբեր ըլլան: Նաեւ օրհնէ Աւետարանական Եղբայրները ու Ընկերութիւնները. ու թող քու Որդւոյդ Թագաւորութիւնը բոլոր երկրիս վրայ տիրէ, որ ճանչնան ճշմարիտ Աստուածդ ու քու Որդիդ որն որ դուն խրկեցիր, որ փառաւորեն քեզ յաւիտեանս յաւիտենից":

Թէպէտ ինքը շատ ուրախ էր որ աս աշխարհէն ազատ տեղ մը պիտի հասնի, բայց բոլոր իր բարեկամներուն ու որդիներուն ու իր ընտանիքին մեծ ցաւ թողուց սիրոյն ներկայութենէն ժամանակ մը հեռու մնալով: Անանկ Քրիստոնեայ մարդու մը երկինքը երթալուն ո՛վ կը տարակուսի. երանի՜ թէ բոլոր աս մութ ձորէն անցնողները աս յուսովը անցնէին:

*Իր երկու որդիները Տէրոջը Թագաւորութեանը տարածուելուն պատրաստուելու համար դպրոցը դրած է:

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՂՈՒԻՆ ԼԵԶՈՒՆ

Մեղուն շատ զարմանալի լեզու մը ունի, որն որ ծաղիկներէն մեղր ժողվելու համար իրեն տրուած է. անիկայ երկայն ու շատ դիւրին ոլորուող է հինգ ճիւղերէ բաղկացած, որոնց չորսը պատեանի տեղ կը ծառայեն, և մէջ տեղէն վըձինի (ֆըրչա) պէս մաս մը դուրս կ'երկննայ: Աս վըձինով կը լզէ մեղուն կամ կը շփէ ծաղիկներուն անոյշ մասունքները, ու բերանը կ'առնէ: Անիկայ ուզածին պէս շուտ մը կը պլորէ կը ծալլէ կամ կը բանայ իր լեզուն. թէ ծուռ թէ շիտակ բռնած առաջ կը հրէ ու ծաղիկներուն ամէն կողմը կը խօթէ ուր որ մեղր կը գտնուի:

Նայէ բացուած ծաղիկի մը վրայ թառած ան աշխոյժ պզտիկ միջատին: Ծաղիկը իր փափուկ կոթին վրայ կը դողայ՝ մեղուն անոր կակուղիկ տերևներուն դպած ատենը, մեղուին թևերուն բզզալը կը դադրի ու գործելը կը սկսի: Նայիս լեզուն կը հանէ ու բոլոր երկանքը կ'երկընցունէ, ետքը նորէն կը կարճըցունէ, ու ծաղիկին ան գեղեցիկ թերթերուն թէ վրայի ու թէ տակի մակերևոյթներուն վրայ կը պտըտցունէ, որ անոնց վրայ եղած բոլոր անոյշ մասունքը աղէկ մը առնէ: Բոլոր աս միջոցին մեղուն միշտ կը շարժի: Ասանկ ծաղիկներէն ժողված անուշութիւնը իր մեղրի պարկը կամ խայծին մէջը կը տանի մինչև որ աս փոքրիկ պահեստը ներքին գաղտնի գործողութիւնով մը մաքուր մեղրի կը դառնայ: Երբոր իր բեռը կը լմընցունէ, փեթակը կը դառնայ որ անիկայ տեղաւորէ: Ամէն մէկ անգամին իր մեղրի պարկովը բերած հիւթին չափը սիսեռի (նօհուտ) մը չափ է. աս պարկը բոլորովին տարբեր է մեղուին ստամոքսէն: Մեղր ժողվելու ատեն մեղուին սովորութիւնը ան է, որ իր առջին թառած ծաղիկին տեսակէն ուրիշի չերթար: Ծառէ ժողվելէն ետքը ծաղիկի չերթար ու զանազան տունկերու անուշ հիւթերը իրար չխառներ. հապա մէկ հեղուն որ տեսակ ծաղիկներէ որ սկսեց, միշտ նոյն տեսակներէն կը ժողվէ ու փեթակը կը դառնայ:

Երբոր մեղուն փեթակը կը դառնայ, արդէն մէջը քիչ մը մեղր եղած բջիջ մը կ'ընտրէ ու անոր երեսը կապած կեղևին վրայ ծակ մը կը ծակէ, ու իր բերած մեղրը բերնէն հոն կը վազցունէ, ու ծակին բերանը կը գոցէ ու այնպէս գոց կը թողու: Մէկ բջիջ մը շատ մեղուի պարկերու մեղր կ'առնէ մէջը: Ամէն օրուան գործածելու համար եղած մեղրը դիւրին առնուելու տեղ մըն է. բայց ձմեռուան կամ դարնան գործածելու համար առնելու պէտք եղածը աւելի դժուար տեղ է, ու ամէն մէկ բջիջ մեղրամոմէ ծածկոցով զգուշութեամբ գոցուած է:

Մեղուները աս անոյշ հիւթը ամէն ծաղիկներէն չեն ժողվեր: Պարտէզին մէկ քանի խիստ սիրուն զարդարանքներէն, վարդէն՝ շահոքրամէն՝ քիչ կամ բնաւ բան մը չեն առներ, ու կակաչն ալ վնասակար ու թունաւոր է: Բայց ուրիշ շատ վայր տեսակ անուշահոտ տունկերէն, [illegible] ըսուածներէն, խիստ ազնիւ ու պինտ քաղցրահամ հիւթ կը ժողվեն որն որ շուտով մեղր կը շինուի: Տարուան եղանակին պինտ կանուխ ատենը մեղուն ուռիի՝ կաղամախի ու կաղնիի ծաղիկներուն վրայ կը թառի, ու անոնց անոյշ հիւթերը ժողվելու կ'սկսի: Քանի որ եղանակը կը դառնայ, որ ատեն խնձորին ծառը իրեն անուշահոտ ծաղիկները կը բանայ, կամ որ ատեն որ օդը ճերմակ առուոյտին սաստիկ հոտովը կը լեցուի, ան ատենը մեղուներն ալ արդարև ժիր ու գործի զբաղած կ'ըլլան:

Մեղուները շատ կը սիրեն արևածաղիկը, ճերմակ շուշանը, ծոթրինը, ու ճերմակ եղինջը: Բայց անոնք աւելի կ'ուզեն որ գտածնին շատ ըլլայ, անանկ որ աւելի կ'ընտրեն առուոյտի մեծ դաշտ մը երթալ, քան թէ ամենէն ազնիւ ծաղիկ ունեցող մէկ տեսակ տունկի մը:

Թէպէտև աս ժրաջան մեղուները սովորաբար զգոյշ են, բայց գիտենք որ թունաւոր բաներէ ալ մեղր կը ժողվեն, ինչպէս տեսակ մը վայրի դափնիի ծաղիկներէն: Կարելի է որ առատ կերակուր ճարելը ան միջոցին իրենց դըժուար ըլլալուն է որ անոնք ասանկ կ'ստիպուին ան բաներէն հիւթ ժողվելու, ուրկէց շինուած մեղրը մարդոց վնասակար կ'ըլլայ: Յայտնի չէ թէ արդեօք աս մեղրը մեղուին ալ վնասակա՞ր է:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Հոկտեմբեր 7, 1857:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ. Կառավարութեան հանած թղթէ դրամներուն կեղծ (գալպ) կոխուածները արգիլելու համար որոշուած է որ դրամաթուղթերուն վրայ գծագրուած ձևերը փոխուին տարիէ տարի: Լուր պիտի տրուի նորէն երբ ելլելը և միջոց մը պիտի տրուի որ ան ատենը հինը փոխուի նորին հետ Կայսերական Գանձատունը: Աս միջոցը լրանալէն ետև՝ հին տակի թուղթը ալ անգործածելի պիտի ըլլայ: Հիմա շրջաբերութեան մէջ եղած գայիմէները ետ առնուելու համար որոշուած ատենը Սեպտեմբերի վերջին է ըստ հին տոմարի: Աս թուականէն ետև ալ չպիտի ընդունուին:

—Անցեալ հինգշաբթի օրը Հոկտեմբերի 1ին ժողով մը եղաւ Հօթել տ'Անկլըթէր ըսուած պանդոկը, Կոստանդնուպօլիս բնակող Անգղիացիներուն համար՝ որ Հնդկաստանի ապստամբութենէն վնաս կրողներուն օգնութեանը համար ստակ հաւաքելու կերպ մը որոշեն: Անգղիացւոց ընդհանուր Քօնսօլ Մ. Քումպըրպաչ ժողովին նախագահ ընտրուած էր: Վսեմ. Լորտ Ստրաթֆորտ տը Ռէտքլիֆ կարող չէր ներկայ գտնուիլ տկարութեան պատճառով, բայց նամակ մը ուղղած էր ժողովին՝ իմացընելով որ Վեհ. Սուլթանը 1,000 լիրա սթերլին հանգանակած է Հնդկաստանի մէջ վնասուողներուն օգնութեանը համար: Վեհ. Թագաւորին կողմանէ եղած աս ազնիւ առատաձեռնութիւնը ժողովքէն խիստ ջերմեռանդ շնորհակալութիւնով ընդունուեցաւ: Վսեմ. Դեսպանին միջոցովը Վեհ. Սուլթանին մատուցուելու շնորհակալութեան որոշում մը եղաւ: Լորտ Ստրաթֆորտ տը Ռէտքլիֆ բուն իրեն համար 100 լիրա ստորագրուեցաւ ու 50 լիրա ալ իր ընտանիքին համար: Զանազան Պարոնայք ուղերձներ ըրին ժողովին, և ստորագրութիւններ եղան որոնց գումարը 335 լիրա եղաւ, որ հաւանական ալ է թէ շատ պիտի աւելնայ ժողովին ներկայ չգտնուողներուն տալու ընծաներովը:

—Զմիւռնիայէն Այտընի շինուելիք երկաթի ճամբուն սկզբնաւորութեան հանդէսը եղաւ Սեպտեմբերի 22ին Զմիւռնիայի քաղաքէն դուրս Փէյվէրան Փէյօֆրիճալու ըսուած աբուարձանը, աս առիթին յարմար ապարողութիւններով խուռն բազմութեան հանդիսականներու ներկայութեանը: Արծաթէ թիակ (ֆիւրէկ) և [illegible] փայտէ շինուած ու արծաթով զարդարուած ձեռքով հող կրելու փոքրիկ կառք մը ներկայացուց ճամբուն գլխաւոր ճարտարապետ Մ. Մէնտիտը՝ Զմիւռնիայի կառավար Վսեմ. Մուստաֆա փաշային: Միւֆտին Աստուածային օրհնութիւնը խնդրելէն ետև Վսեմ. փաշան իր ձեռքովը փորել սկսաւ և մաս մըն ալ հող կրեց ան կառքովը ճամբուն շինուելիք տեղը: Իր օրինակին հետևեցան Տաճկաց պաշտօնատարներէն շատերը ու օտար տէրութեանց ներկայ գտնուող Քօնսօլոսները, ու աս կերպով գործի սկսուեցաւ Տաճկաստանի Առաջին Երկաթի Ճամբուն վրայ:

—Ժուրնալ տը Քօնսթանթինօբլ լրագիրը կ'իմացընէ որ Սեպտեմբերի 6ին 12 նաւակ (սանտալ) Տրապիզոնէն վաճառներով բեռցած ըլլալով յափշտակուեցան Ռուսի շոգենաւէ մը Չէրքէզի ծովեզերքը Թուապս ըսուած տեղը, ուրիշ 8 նաւակ ալ նոյն ժամանակը խորտակուեցան նոյն շոգենաւէն: Ուրիշ նաւակ մը յափշտակուեցաւ նաև Ռիզայի մօտ Ռուսի ուրիշ շոգենաւէ մը: Աս շոգենաւերը և մէկ ուրիշ մըն ալ Սև Ծովին ան կողմերը խրկուեցան որ բոլոր Չէրքէզի ծովեզերքին պաշարումը սաստկացընեն:

ԱՆԳՂԻԱ. Հնդկաստանի ապստամբութենէն վնաս քաշողներուն օգնութեան համար եղած ստորագրութիւնները մեծ գործունէութեամբ յառաջ կ'երթայ: Անգղիոյ Թագուհին 1,000 լիրա սթերլին ստորագրուեցաւ, անոր ամուսինը Ալպերթ Իշխանը 300, Անգղիոյ Դրամատունը (պանգա) 500:

—Նոր շինուած շոգենաւը Կրէյթ Իսթըրն (Մեծն Արևելեան) որուն չափազանց մեծութիւնը այնչափ հետաքրքրութիւն արթընցուց աշխարհիս ամէն կողմը, Հոկտեմբերի սկիզբին ատենները ծովը պիտի իջնար: Անանկ հաշիւ եղած է որ աս նաւը 25,000 թոնաչիք (450,000 գանթար) բեռ պիտի կրէ:

ԻՌԼԱՆՏԱ. Ժամանակէ մը 'ի վեր է որ Բրօթէսթանդ քարոզիչները Անգղիոյ ու Իռլանտայի զանազան քաղաքներուն մէջ՝ ինչպէս նաև Ամերիկայի մէջ ալ սովորութիւն ունեցան երբեմն երբեմն բաց օդին դուրսը յարմար տեղ մը հրապարակաւ քարոզ տալու: Աս նպատակն էր Եկեղեցի երթալու սովորութիւն չունեցողներուն մէջ մուտ գտնել: Մօտերս Պատ. Հաննա նոյնը փորձ ընելով Իռլանտայի Պէլֆասթ քաղաքին մէջ, անտեղի Քաթոլիկներուն մէջ մեծ դրդըռութիւն և հակառակութիւն ծագեցաւ, որ մինչև անգամ Բրօթէսթանդներուն հետ զարնուելու հասաւ բանը, ու վախ ալ կար թէ կռիւը արիւնահեղ հետևանք մը ունենայ. բայց վերջին լուրերէն կը տեղեկանանք որ կարգաւորութիւնը հաստատուեր ու դրդռութիւնը հանդարտեր է:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Հեռագրական լուր մը ընդունուեցաւ, որ կ'իմացընէ թէ Ռուսիոյ ու Գաղղիացւոց Կայսերներուն իրարու հետ տեսնուիլը որ անցեալ Աւետաբերին մէջ յիշուած էր, տեղի ունեցեր է Սեպտեմբերի 26ին Վիրթէմպէրկի Թագաւորութեան մայրաքաղաքը Շթութկարտ: Աս տեսութիւնը շարունակուեցաւ ամսոյն 26ին, 27ին և 28ին: Եւրոպական լրագիրները շատ զբաղած էին անցեալ ամիս աս տեսութեան նպատակին ու հաւանական արդիւնքին վրայով զանազան մեկնութիւններ ընել: Շատերուն կարծիքը ան է որ հետևանքը յաջող պիտի ըլլայ Եւրոպայի ժողովրդոց մէջ խաղաղութիւնը շարունակուելուն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ. Տէլհիի մօտը եղած Անգղիացի զօրքին հրամանատար Ճէներալ Ռիտը որ Ճէներալ Պարնարտին յաջորդեց, աս ալ իր նախորդին պէս քօլէրայէն բռնուելով մեռաւ: Աս տեղի եղած ապստամբներուն ու քաղաքին մօտը եղող Անգղիական զօրքին մէջ 20 անգամէն աւելի պատերազմ եղաւ: Անգղիացիները միօրինակ յաջող են պատերազմներնուն մէջ. բայց իրենց թիւը այնքան քիչ է՝ ապստամբներուն հետ բաղդատելով որ որոշ արդիւնք մը ձեռք բերուած չէ: Վերջին 3 կռիւին մէջ Անգղիացիք 500 մարդ կորսնցուցին: Ճէներալ Հավէլօքը որ Քօունբօրէն դէպ 'ի Տէլհիի վրայ կը քալէր, 3 պատերազմ ընելէն ու 20 թնդանօթ ալ առնելէն ետև պարտաւորեցաւ նորէն Քօունբուր քաշուելու, որպէսզի հոն ձգէ իր հետի վիրաւորուածներն ու առած թնդանօթները. բայց կարող չէր նորէն դառնալու և յառաջ քալելու իր փոքրիկ բանակին մէջ քօլերան ճարակելուն համար:

Լուր տարածուած է թէ Նանա Սահիպ անգթութեան հրեշը՝ որ Քօունբոր կատարուած բարբարոսական սոսկալի սպանութիւններուն հեղինակն էր, և որուն վրայով ասկէ առջի թերթին մէջ յիշուած էր, բոլորովին յաղթուելով Ճէներալ Հավէլօքէն, Պիթհուրի մէջ ինքզինքն ու իր ընտանիքը սպաննեց:

Լորտ Էլճին որ Չինաստան գացած Անգղիական լիազօր Դեսպանն էր, Կալկաթա հասաւ 1,700 Անգղիոյ զօրքով, ուրիշ զօրքեր ալ շարունակ կը հասնին հոն: Հաշիւ եղած է որ երբ ճամբան եղած բոլոր Եւրոպական զօրքերը Կալկաթա հասնին, բոլոր Հնդկական բանակը 87,000 զօրք պիտի ունենայ:

ԱՄԵՐԻԿԱ. Ազգային միաբանական ժողով մը գումարուեցաւ Քլիվլանտ, Օհիօ նահանգին մէջ, որ Միացեալ Նահանգներուն մէջի Ափրիկեցի գերիները ազատելու կերպ մը ճարեն, անոնց տէրերուն հատուցում ընելու ըսկըզբունքին վրայ հիմնուած: Ուրիշ ճարքերուն մէջ սա ալ առաջարկուած է որ հասարակաց հողերուն ծախուելէն եղած արդիւնքը ու ինչ որ մաքսերու եկամուտներէն կ'աւելնայ, անոնք գերիներուն ազատութեանը գործածուի: Յիշեալ ժողովքը առաջարկեց Ընդհանուր ու Նահանգին Կառավարութիւնը որ գերիներուն հատը 225 թալեռ ծախու առնուելով ազատ թող տրուի: Ընկերութիւն մըն ալ կազմուեցաւ աս գործը յառաջ տանելու գործակից ըլլալու համար:

—Անգղիական Դեսպանը որ հարաւային Ամերիկայի նահանգներէն Բերուի մէջ Լիմա քաղաքն էր սպաննուեցաւ, և կ'ըսուի թէ առանձնական կռիւի մը պատճառաւ է:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Աւետաբերը հիմակուհիմա 15 օրը անգամ մը կը հրատարակուի չորեքշաբթի օրերը:

Պօլսոյ համար

Տարեկան գինն է կանխիկ ([illegible])	30	ղրշ.
Վեց ամսականը " . . "	18	"

Գաւառներուն համար փոստային ծախքովը մէկ տեղ

Տարեկան գինն է կանխիկ (պէշլիկով)	35	ղրշ.
Վեց ամսականը " . " . .	20	"

Հինգ օրինակ առնողին՝ վեցերորդ մը ձրի կը տրուի: Ստորագրութիւնները կ'ընդունուին Բրօթէսթանդից Պօլսոյ Գրքատունը՝ որ 'ի Մուստաֆա փաշա խանն, Սաքըզ չէշմէսին. ու նաև Ամերիկացի Քարոզիչներուն, Բրօթէսթանդ Հովիւներու, Վարժապետներու և Գրքածախներու ձեռամբ՝ աս Տէրութեան ամէն գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. Պ. ՉԸՐՉԻԼԻ